

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin oikeuksien harjoittamisesta kansainvälisten kauppasääntöjen soveltamista ja täytäntöönpanoa varten annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 654/2014 muuttamisesta (kansainvälisten kauppasääntöjen täytäntöönpanoasetuksen muuttaminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin oikeuksien harjoittamisesta kansainvälisten kauppasääntöjen soveltamista ja täytäntöönpanoa varten annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 654/2014 muuttamisesta (kansainvälisten kauppasääntöjen täytäntöönpanoasetuksen muuttaminen) (U 13/2019 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikönpäällikkö Tuuli-Maaria Aalto, ulkoministeriö
- avustava asiantuntija Ari-Pekka Jämsen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Timo Vuori, Keskuskauppakamari

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Valituselin ei tällä hetkellä pysty ottamaan uusia valitusasioita käsittelyyn. Paneeleita voidaan yhä perustaa, mutta niiden ratkaisut jäävät ”tyhjiöön”, jos riidan hävinnyt osapuoli käyttää valituselimen halvaantumista huolimatta valitusoikeuttaan eikä välimiesjärjestelystä valituksen käsittelemiseksi kyseisen maan kanssa ole sovittu. Tällöin kauppariitaan ei saada sitovaa ratkaisua ja unionin oikeuksien täytäntöönpano, mahdollinen vastatoimioikeus mukaan lukien, jää toteuttamatta.

Valiokunnan lausunto TaVL 1/2020 vp

Vastaavasti muiden kansainvälisten kauppasopimusten, etenkin vanhempien alueellisten tai kahdenvälisten sopimusten nojalla, saattaa syntyä tilanteita, joissa toinen osapuoli kieltäytyy yhteistyöstä riidan ratkaisemiseksi. Kolmas maa voi esimerkiksi olla nimittämättä panelistia, jolloin riidan käsittelyssä ei päästä eteenpäin.

Komissio esittää tarkkaan rajattuja muutoksia nykyisen lainsäädännön puutteiden korjaamiseksi. Ehdotuksella täydennettäisiin asetuksen soveltamisalaa (3 artikla) siten, että unionilla on mahdollisuus toteuttaa kauppapoliittisia toimenpiteitä myös tilanteissa, joissa WTO:n riitojenratkaisusopimukseen taikka alueelliseen tai kahdenväliseen kauppasopimukseen perustuvan kauppariidan ratkaisu on estetty.

WTO:n riitojenratkaisusopimukseen perustuvien riitojen osalta edellytettäisiin, että paneeli on hyväksynyt EU:n vaatimukset kokonaan tai osittain eikä vastapuoli ole suostunut välimiesmenettelyä koskevaan väliaikaisjärjestelyyn. Alueellisten tai kahdenvälisten kauppasopimusten osalta ehtona olisi, että kolmas maa on kieltäytynyt riidan ratkaisemiseen tarvittavista menettelyistä.

Asetukseen lisättäisiin myös nimenomainen säännös siitä, että unionin vastatoimien on edellä kuvatuissa tilanteissa vastattava niitä mitätöiviä tai heikentäviä vaikutuksia, joita kolmannen maan toimenpiteet aiheuttavat (4 artikla). Tarkoituksena on korostaa yleisen kansainvälisen julkisoikeuden vaatimusta, jonka mukaan vastatoimien on oltava oikeassa suhteessa siihen rikkomiseen nähden, johon niillä vastataan.

Lisäksi asetuksen uudelleentarkastelua koskevaa säännöstä (10 artikla) muutettaisiin siten, että komissiolla on velvoite tarkastella uudelleen asetuksen soveltamisalaa, myös nyt ehdotetun muutoksen osalta, viimeistään viiden vuoden jälkeen.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto tukee vahvasti monenvälistä sääntöperusteista kauppajärjestelmää. Kaupan jännitteiden lisääntyessä on tärkeää säilyttää toimiva riitojenratkaisujärjestelmä, jolla varmistetaan yhteisesti sovittujen sääntöjen noudattaminen ja luodaan oikeusvarmuutta sekä ennakoitavuutta yritysten toimintaympäristöön.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä jatkaa aktiivisesti ponnisteluja, jotta WTO:n valituselimen tilanteeseen löydetäisiin monenvälinen pysyvä ratkaisu. Samanaikaisesti, ja kunnes valituselin on jälleen toimintakykyinen, on aiheellista tarkastella muitakin vaihtoehtoja unionin oikeuksien turvaamiseksi kauppariidoissa. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti asetuksen vahvistamiseen, sillä tilanteen niin vaatiessa EU:lla tulee olla käytössään riittävä keinovalikoima kaupallisten etujensa puolustamiseksi.

On mahdollista, että alueellisten ja kahdenvälisten kauppasopimusten riitojenratkaisumääräyksiin turvautuminen yleistyy jatkossa WTO-raiteen muututtua epävarmemmaksi. Valtioneuvosto pitää perusteltuna varautua myös tilanteeseen, jossa alueellisen tai kahdenvälisen kauppasopimuksen riitojenratkaisumääräyksiä soveltaminen estyy toisen osapuolen toimesta.

Valiokunnan lausunto TaVL 1/2020 vp

Valtioneuvosto pitää tärkeänä varmistaa, että asetusehdotuksen perusteella kolmansille maille mahdollisesti asetettavat vastatoimet ovat oikeassa suhteessa unionille aiheutuneeseen vahinkoon nähden.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotuksen taustalla ovat monenkeskisen kauppajärjestelmän ja siihen liittyvän riidanratkaisujärjestelmän tämänhetkiset ongelmat ja kauppapoliittiset jännitteet. WTO:n riitojenratkaisujärjestelmä on ajautunut kriisiin Yhdysvaltain estettyä avointen jäsenpaikkojen täyttämisen, minkä vuoksi valituselin ei ole tällä hetkellä toimivaltainen. Valituselin ei voi ottaa uusia valitusasioita käsittelyyn, mutta riidan hävinnyt osapuoli voi edelleen käyttää valitusoikeutta hyväkseen, jolloin asiaan ei saada ratkaisua.

EU-tasolla tilanteeseen on pyritty vastaamaan pääasiassa kolmella tavalla. EU on ensinnäkin pyrkinyt ottamaan johtoroolin WTO:n riitojenratkaisujärjestelmän uudistamistyössä. Toiseksi tilannetta on pyritty ratkaisemaan kahden- ja useanvälisin välimiesmenettelyä koskevin sopimuksin. Kolmantena keinona on tarvittavien uudistusten ja korjausten tekeminen EU-tason sääntelyyn. Nyt käsiteltävä ehdotus koskee EU-tason sääntelyä, ja siinä esitetään tiettyjä tarkkaan rajattuja muutoksia, jotka takaisivat EU:n toimintamahdollisuudet tilanteessa, jossa vastapuolen toimet estävät riidan ratkaisemisen.

Monenkeskisen kauppajärjestelmän ja siihen liittyvän riidanratkaisun toimivuus on Suomen kaltaiselle avoimelle taloudelle ratkaisevan tärkeää. EU-maiden kauppa useiden keskeisten kauppakumppanien, kuten Intian, Kiinan ja Yhdysvaltain, kanssa perustuu yksinomaan WTO:n sääntöihin. Tarkasteltaessa Suomen asemaa globaaleissa arvoketjuissa korostuu erityisesti Kiinan ja Yhdysvaltojen merkitys. Kaiken kaikkiaan Suomen ja suomalaisyritysten on arvioitu hyötynneen sääntöperusteisesta kauppajärjestelmästä ja tehokkaasta WTO-tason riidanratkaisusta.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että EU-tasolla etsitään aktiivisesti ratkaisuja sääntöperusteisen kauppajärjestelmän turvaamiseen. Nyt tarkasteltavana oleva täytäntöönpanoasetuksen muuttaminen on yksi osa näitä toimenpiteitä, ja talousvaliokunta pitää ehdotusta tarkoituksenmukaisena. Tilanteessa, jossa WTO:n valituselin ei ole toimivaltainen, ehdotettu muutos on keino sen turvaamiseksi, etteivät WTO:n sääntöjä rikkovat maat voi estää EU:ta toteuttamasta kauppapoliittisia toimenpiteitä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto TaVL 1/2020 vp

Helsingissä 21.2.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juhana Vartiainen kok
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Janne Sankelo kok
jäsen Joakim Strand r
jäsen Hussein al-Tae sd
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Tuula Väätäinen sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Hilkka Kemppi kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen